

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ : ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ.

ΤΟΜΟΣ Γ'. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.

ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΛΗΝΟΥ.

Ὅπως, ὅ,τι βαθεῖα καὶ πραγματικὰ ὑπάρχει καὶ ζεῖ, δὲν φανερό-
νεται στὴν ἐπιφάνεια, στὸ φτενὸ ἐπίπεδο τῆς κοινῆς παρατηρήσεως καὶ ἡ
ἄξια του μένει ἀνυποψίαστη στὰ μάτια τῶν ἐλαφρόκαρδων, ἔτσι, ἀπὸ τίς
δημιουργίες, οἱ οὐσιαστικῆς καὶ οἱ βαρύσημες γεννιοῦνται πολλὰς φορὲς χω-
ρὶς ἡ εὐκολόσβυστη παραζάλη τοῦ καθημερινοῦ θορύβου νὰ παραλλάξει καὶ
ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων νὰ τίς ὑποψιαστῇ. Εἴτε γιὰτί λείπουν παντελῶς οἱ
κλητοί, εἴτε γιὰτί ἡ τύρβη σιγκώνει σύννεφο τὸν κονιορτὸ τῶν μικρῶν καθη-
κόντων, ἡ μεγάλη δημιουργία στηλόνεται ἄφθαρτη σὲ θεμέλια καὶ ρυθμούς,
μακριὰ ἀπὸ μᾶς καὶ τὰ ἐλάχιστα ἔργα μας. Ἡ πραγματικότης τῆς ὁμῶς
δὲν εἶνε ὄνειρευτή, οὐδὲ πλᾶσμα τῆς φαντασιώδους σκέψεως—ἀλλὰ τέτοια
καθὼς ἡ ἀλαργινὴ ἀστραπὴ τοῦ ἀνοίγει τὰ οὐράνια χωρὶς νὰ μᾶς φτάσει ἡ
βροντὴ τῆς, ὡς ἡ ἄφταστη χιονισμένη κορυφὴ, τοῦ λαμποκοπᾶ μακριὰ,
τῇ νύχτᾳ. Τέτοιο μὲ ἀποκαλύπτεται τὸ ἔργον τοῦ Ἀγγελοῦ Σικελιανοῦ στὴ
σχέσι του μὲ τοὺς συγχρόνους του, μὲ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία.

Οἱ Ἕλληνες σήμερα, εἴτε σὰν ὁμᾶς ἐθνικὴ, εἴτε σὰν ἄτομα, κρατοῦν
μὲς στὴν ψυχὴ τους, ἀσυνείδητα καὶ αὐτὸ, τὸ αἶσθημα τοῦ βουβοῦ πανικοῦ.
Τὴν ψυχὴ τους δὲν ταράσσει καμμιὰ θύελλα παθῶν ἀληθινῶν, οὔτε τὴ μα-
γνητίζει καμμιὰ ἀναπόφευγὴ ἀσχολία. Ἡ ζωὴ τους περνᾷ σὰ ρηχὸ νερὸ
ἐδῶθε ἀπὸ τὰ ἔργα. Θολὴ καὶ ἀχαρakterιστὴ, βιάζεται νὰ περάσει μιὰ
ἐπικίνδυνον καμπή, χωρὶς νὰ ξέρει τί θ' ἀντιμετωπίσει στὸ ἀνοιγμα τοῦ νέου
δρόμου, ἀπροετοίμαστη καὶ ἀβασάνιστη. Ἡ πειθαρχία τῆς παρασκευῆς δὲν
τῆς ἐσοῦρωσε τὰ φροῦδια στὴν ἐτοιμασμένη προσδοκία, οὐδὲ ἡ ξέγνοιιστη
αὐτοπεποίθις τῇ φτερόνι γιὰ τὴν ἐλπίδα. Ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν εἶνε
ξυμφωνική. Ἄν χεῖς ρωτούσαμε τὸν ἑαυτὸ μᾶς νὰ μᾶς πεῖ τοῦ βρίσκεται,
θα μᾶς ὁμολογοῦσε τὸ ἀναπόφευγον τῆς σημερινῆς του κατάντιας. Ἐλα-
φρόμυαλοι θέλαμε οἱ ἴδιοι νὰ πεισθοῦμε πῶς εἶχαμεν ἀρχίσει νάναγεννιού-
μαστε καὶ μιὰ ψευδαπάτη, μικρὴ καὶ αὐτὴ, φουσούσε στὰ κεφάλια μας μέσα,
σὰν ἐλαφρὸς ἀέρας... Βρόντηξε κάπως, ἕνας σεισμὸς μᾶς παρακούνησε καὶ
σήμερα τρέμομε καὶ παραδέχομε.

Τὸ ἔργον τοῦ Σικελιανοῦ σχεδιάζεται καὶ σχηματίζεται μέσα σὲ μιὰ
τέτοια κατάστασι. Ὁ ποιητὴς διαψεύδει τὸ γνωστὸ νόμον τῆς ἱστορικῆς
πειράς : ἀλλὰ ἡ ἐξαιρετικότης του δὲν εἶνε ἡ μόνη του ἀρετή.

Παραδομένος σὲ ἱερὴν ἀποστολή, σκυμμένος εἶνε, μὲ ἀφοσίωσιν ἱερο-
μύστον, στὶς ἀποκαλύψεις τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς πραγματικότητος. Ἡ πλᾶσις
τοῦ ἀνοίγεται βαθεῖα· τοῦ φανερόνεται γυμνὴ σὲ πρωτοφανεῖς συγγένειες
καὶ σὲ ρυθμοὺς ὁλοκοσμικῆς ἀρμονίας. Τὸ τραγοῦδι του χύνεται μὲ τὸν
ξεστὸ ἐνθουσιασμόν τοῦ ὕμνου, ἔξω ἀπὸ κάθε συνειθισμένον μέτρο. Τὰ

μέτρα και οί ρυθμοί του ἀπελπίζουν κάθε κανονισμό, ἀνυποτακτοῦν σὲ κάθε ἑξωτερικὴ ἀναλογία. Στὴν ἐξαφνικότητα τῶν παρομοιώσεων τοῦ ὁ νοῦς παραιτεῖται ἀπὸ κάθε ζύγισμα καὶ θαυμάζει. Καμμιά φορὰ ἡ γραμμὴ τῆς παρομοιώσεως χωρεῖ σὲ παράλληλο, ἀνάγωγη σὲ κάθε συνειθισμένη λογικὴ προσέγγισι. Ὁ ποιητὴς κάποτε μᾶς δίνει μιὰ χειρονομία: χρειάζεται ἡ τελειότερη γνωριμία μὲ τὸ ἔργο του γιὰ νὰ πιᾶσουμε τὸ νόημα. Ἡ μεγάλῃ του ἐκφραστικὴ ἀρετὴ δὲ φτάνει καμμιά φορὰ γιὰ νὰ σωματώσει τὸ αἶσθημα σὲ πλαστικὸν ἀνάγλυφο· τὸ ἀφίνει στὴν ἡμιτέλειαν ἐκείνῃ ποῦ ἐμπνέει τὴν καταπληκτικὴν ὑπονοητικότητά τῶν μουσικῶν συλλήψεων.— Στὸ ἔργο του λείπει κάθε λογίκευσις· γι' αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὰ συνειθισμένα ἔργα τέχνης εἰς τὰ ὁποῖα ἡ φαντασία τρέχει στὸ κυνήγι τῆς πλοκῆς καὶ ἡ ἐπινόησις στὴν ἐντύπωσι τῆς λύσεως. Ἡ ποιήσις του καταντᾷ νὰ μὴ εἶνε τέχνη: τόσον ἀπαράλλακτα καὶ ὀργανικά ἀναδίνεται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ζωὴ, ποῦ εἶνε ἡ ζωὴ τῆς στιγμῆς.

Τέτοια ἀπόλυτὴ δημιουργία δὲν εἶνε ἐπικίνδυνη; Ποιὸ τὸ κριτήριον, γιὰ τοὺς ἄλλους, τῆς ἀξίας τῆς; Παρόμοια δημιουργία εἶνε ἱλιγγος συλλήψεως καὶ ἐκφράσεως. Μέσα τῆς στροβιλίζεται μιὰ φυσικὴ θύελλα καὶ ἡ προοπτικὴ τῶν εἰκόνων τῆς εἶνε ἡ ἴδια μὲ μιᾶς ἀπέραντης πεδιάδας στεφανωμένης ἀπὸ βουνά. Ὅλη ἡ πλάσις καθρεφτίζεται καὶ συγκεντρώνεται μέσα τῆς. Γι' αὐτὸ τραβᾷ τὸν θαυμασμό σὰν ἄβυσσος, ἀλλὰ καὶ σὰν ἄβυσσος κρατεῖ τὸν κίνδυνον γιὰ τὸν μαθητὴ ἢ τὸν μιμητὴ. Ὅταν ἡ ἀξίωσις καὶ ὁ σκοπὸς φτάσουν νὰ ἰσοφαρισθοῦν σὲ τέτοιο ὕψος, κάθε προσπάθεια μιμήσεως μένα μόριον ἀξίας ὀλιγώτερον, συντρίβεται ἀλύπητα ἢ ξεφυλλίζεται μοιραῖα στὸ χονδροειδῶς γελοῖο.

Τόσο συνθετικὰ ἀνυψώνεται τὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ, σὲ τέτοιο βαθμὸ ἔχει ἀφομοιωμένα τὰ δημιουργικὰ στοιχεῖα ποῦ ἀντλεῖ ἀπὸ τίς πηγές του, ὥστε νὰ καταντᾷ δυσκολώτατὴ κάθε ἀνάλυσις. Στὴν πόησίν του λείπει κάθε γωνία, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ κομπεῖται ἑξουραστικά τὸ μάτι τοῦ κριτικοῦ. Λείπει κάθε ἀφετηρία ἀπ' ὅπου ὁ προσανατολισμὸς θὰ ἦταν βολικός. Ὅραμα, πίστις, εἰκόνης, τὸ φῶς αἰσθημάτων καὶ στοχασμῶν συμπλέκονται καὶ χύνονται στὴ μαγεία μεγαλόπρεπου λόγου, ποῦ κυματώνεται σὲ πέλαγος χωρὶς ἀκρογιαλιά — «βέλος ἄφαντο ἀπάνω ἀπ' ὅλους τοὺς σκοπούς».

Οἱ ἄνθρωποι εἶνε τόσο συνειθισμένοι μὲ τίς «κύριες γραμμές», μὲ τὰ «χαρακτηριστικά» ποῦ ἐφευρίσκουν οἱ κριτικοὶ γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸ πλήθος τῶν ἀναγνωστῶν στὴν κατάληψιν τῶν ἔργων, ὥστε ἡ συνήθεια αὐτὴ νὰ καταντήσῃ ἡ μεγαλύτερη κατὰχρησις τῆς σημερινῆς φιλολογίας.

Ἀλλὰ «ἐντυπώσεις» καὶ «ιδεολογίες» δύσκολον εἶνε νὰ βρεῖ κανεὶς στὴν πόησιν τοῦ Σικελιανοῦ. Ἴσως γι' αὐτὸ θὰ μείνῃ ἀπροσπέλαστὴ, δὲ λέγω στὸ πλήθος, ἀλλὰ καὶ στὸν ὄχλον τῶν φιλολόγων. Λίγοι ξέρουν μὲ τι ἀνυπομονησία περιμένουν οἱ ἐλαφροὶ ὀπλῖται τῆς σκέψεως τὴ λαγαριστικὴν ἀνάλυσιν τῶν ποιητικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἔργων γιὰ νὰ φτάσουν νὰ συμπληρώσουν τὴ συλλογὴ τῶν θεωριῶν τους. Ἡ διανοητικὴ ὀκνηρία, συνειδητὴ ἢ ἀσυνειδητὴ, πόσον ἡδονικὰ ραχατεύει πάνω στὸ στρώμα τῆς εὐκολῆς ἀναλύσεως, ὅπου ἀπλώνονται, μὲ τὸν ἴδιον πάντα τρόπο, οἱ καθιερωμένες ἰδέες, σὺς ὁποῖες ἀνάγονται ἀπὸ τοὺς κριτικούς καὶ τὰ δυστροπώτερα συστήματα. Ἐκεῖ ἐπάνω, σὲ ὁμαλὴν ἔκτασι, μποροῦν χωρὶς μεγάλο κόπον νὰ κυλιστοῦν τὰ πνεύματα. Τὸ ἀδιάκοπον ὁμῶς βρυσόμετρον δημιουργιῶν ποῦ βρίσκονται σὲ διαρκῇ σύνθεσι, πόσο λίγους τραβᾷ!

“Υστερ’ ἀπὸ τῆ «Συνείδησις τῆς Γῆς μου» καὶ τῆ «Συνείδησις τῆς Φυλῆς μου», ἡ «Συνείδησις τῆς Γυναίκας» ἔρχεται, μέσ’ ἀπὸ ἓνα καθολικὸν αἶσθημα, νὰ ὑμνήσῃ τὸν ἔρωτα, χαρὰ τῆς ζωῆς, τὸν φωτεινὸ ὑμέναιον, ὡς τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνώτατου λυτρωμοῦ, τοῦ ταξιδιοῦ μες στὴν αἰωνιότητα.

Ἡ «Συνείδησις τῆς Γυναίκας» εἶνε ὕμνος ψυχῆς ποῦ ὁραματίζεται τὸ μυστήριον, μέσ’ ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὶς μεταμορφώσεις τῆς φύσεως, μέσ’ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀείρουσας πραγματικότητος.

Καὶ ψάλλει :

Δροσερὸς ὕμνος μὲ τὴν προσμονὴν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ποῦ ὕστερα θὰ μεσουρανήσῃ. Ἀνοίγεται ἡ ψυχὴ σὲ πλατὺ αἶσθημα, σὲ πλατειὰ χαρὰ ποῦ ρυθμίζεται σὲ ἥσυχην, βαρύνοντῃ εὐτυχίᾳ. Σηκωθεῖτε, ἄνθρωποι, καὶ σκύψετε λίγο, μακρι’ ἀπὸ τὶς ἀσχολίες σας, στὸν ὕμνον. Πόθος ἐλεύθερος καὶ ἀναπόφευγος—στρογγυλός.

“Ὅλο τὸ ἔργο εἶνε κατ’ ἐξοχὴν μουσικόν : πέρα’ ἀπὸ τὰ σύμβολα, τὶς εἰκόνες καὶ τοὺς ἤχους, τὸ νόημα βαθαίνει ἀκαταμέτρητα ὡς τὸ Πᾶν.

Ἡ χαρὰ τοῦ κορμιοῦ στὰ κύματα τῆς ἡδονῆς δὲν εἶνε τὸ μαλακὸ χᾶδι τῆς ὑγρῆς λαγνείας. Ἡ μεγάλη χαρὰ ποῦ συνταράσσει ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ ἔρχεται βαρεῖα καὶ τὴν καλεῖ ἡ δίψα τοῦ νέου κορμιοῦ, περιμένει ἄγρυπνῃ μὲ τενωμένα τὰ μάτια καὶ τὸ πνεῦμα στὴν ἡδονὴ ποῦ φτάνει σὺν ἀγῶνας, σὺν πάλλῃ εὐπρόσδεκτῃ καὶ μᾶς ἀφίνει παραδομένους καὶ ἐλεύθερους στὸ νόμον τῆς.

Αἶσθημα κατανυκτικῆς ἐτοιμασίας, μυστικῆς ὀριμότητος, γλυκειὰς νοσταλγίας στὴν πίκρα διαφαινομένου χαμογέλου — σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸ πᾶθος ποῦ ξεσπᾷ καὶ συντρίβει καὶ ἀποζητᾷ τὸν ὀλεθρόν, ὅταν τὸ αἷμα ἀνεβαίνει στὰ μάτια.

Ὁ τρίτος λόγος ἀποτελεῖ ἀνάγλυφον ὑπέροχης τέχνης στὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ. Ἡ γαλήνη εἶνε σὺν ἀτμοσφαίρᾳ γύρω ἀπὸ κορμὶ ποῦ τὰ περιδένει ἡ γυναιώτερη ζωὴ. Ὁ γαμπρός ! Τί ἀνδρική ἀποκάλυψις ! Κι’ ὁ ἐπιθαλάμιος τῆς μάνας. Θαρρεῖς πῶς ἡ πίκρα στάζει ἀπὸ τὸ ἀπέριττο συγκράτημα τῆς θλίψεως τῆς.

...«Θὰ πιεῖς νερό, ὅσο ζητᾷ ἡ καρδιά σου,
κι’ ὅσο μείνει, τῆς μάνας σου θὰ μείνει,
π’ ἄδειας’ ὅλη ἡ καρδιά της ἀπ’ τὸ κλάμμα».

Ἡ ψυχὴ σκιρτᾷ ἀπὸ ἄφατη ἀγαλλίασι, ἀτενίζοντας, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς ἐράσιμες στῆλες τῆς πύθνητος ζωῆς, στὸν κυανότερον οὐρανόν. Ἀρχαῖος ναὸς κυτταγμένος ἀπὸ μακριά.

«Καὶ ξαφνικά, στῆς προσμονῆς, τὸ βάθος,
ὦ κερήθρας μυρουδιά ! »

Στὴ δροσιὰ ποῦ εὐφραίνει τὴν ψυχὴν, στὴ σιωπὴ ὅπου παραδίνεται ὁ νοῦς, σὺν ἀστερισμοῦ ποῦ πλέει καὶ χάνεται στὸ φῶς τῆς πανσελήνου, ἔρχεται νὰ κατασταλάξῃ ἡ βοή τῶν ὕμνων : τὸ συναίσθημα τοῦ ἀνέκφραστου :

«Σὺν τὴν ἴδια πάντα, γλίσσοι στροφῇ,
ποῦ ἀκοῦμι μισοκοιμισμένοι,
μες στὸν πρῶτον ὄρθρον,
ἔξω ἀπὸ τὸ παραθύρι,
τοῦ Μαρτιάτικου χελιδonioῦ».

Μισόκλειστα τὰ μάτια μὲ τὴ γλύκα ποῦ ἀφίνει τὸ συναίσθημα τοῦ

τελεσμένου έργου, μέσα σὲ ἀτμοσφαῖρα πνευματική, μέσα σὲ μισόφωτο γαληνό. Ἐνα αἶσθημα τρυφεράδας μὲ κάποιαν ἀξήγητη ἀγωνία σφίγγει τὴν καρδιά σὲ κλάμμα. Σὰ νὰ εἶνε τὰ μέλη ποῦ ξετεντώνονται στὴν ποθητὴν ἀνάπαυσι.

Νίκα! Ποτισμένος τὸν ἔρωτα σὲ ὀργαστικὴν ἔξαρσι, ὁ ποιητὴς περνᾷ σὲ αἶσθημα αὐταρκείας καὶ ὀλβιότητος, ἀρμενίζει, μὲ τὴ λήθη κάθε ἐράσμιου ἀκρογιαλιοῦ, στὸν ὠκεανὸ τῆς αἰωνιότητος.

«ὦ αἰωνιότητα
μονάχα ἐσύ, νοητή! »

Τὸ αἶσθημα αὐτὸ εἰπωμένο στὴν πιὸ θαυμαστὴν ἀπλότητα ποῦ φαντάσθηκα ποτέ, μᾶς φέρνει σὲ κόσμο ποῦ βέβαια εἶνε μιὰ προβολὴ παντοδύναμη τῆς διανοήσεως, ἕνα ὄραμα γιὰ τὴν πραγματικότητα τοῦ ὁποίου ἡ λογικὴ μένει στεῖρα καὶ χρειάζεται ἡ ἔντασις τῆς μυστικῆς μας νοητικότητος γιὰ νὰ τὴν πιάσουμε.

Κάπου ὁ ποιητὴς ἔχει πεῖ γιὰ τὴν ψυχολογία τοῦ Πλάτωνος πῶς εἶνε ἡ πιὸ ἀληθινή. Νά, σήμερα ποῦ ὁ ἴδιος πετᾷ μὲς στὸν Πλατωνικὸ κόσμο, στὴν ὑπερβατικὴ δημιουργία. Ὁ πλατωνικὸς ἔρωτας, ποῦ ἡ στοιχειωδέστερη διανοητικὴ ὑπόστασις μπορεῖ σήμερα νὰ τὸν καταδικάσει, κηρύσσεται ἀπὸ τὸ Σικελιανὸ ὡς τὸ ἐπαθλο τῆς ζωῆς του.

Διοτίμα,
πῶς νὰ πῶ τὴν ἄμετρη γαλήνη μου,
στὸν Ἔρωτα μπροστά;

Ἄλλη φορὰ ἡ ψυχὴ μου,
ἀναπαυόνταν στὸ Ρυθμό,
σὰν ἡ νεφέλη,
π' ἀπ' τὴ θάλασσαν ἀπάνω ἢ τὰ ποτάμια,
ἀπλώνει τοῦ ὄρθρου ἢ καταχνιά —

Καὶ τώρα,
ὅπως τυχαίνει μεσοπέλαγα,
ὡς ἡ στρώση τῶν νερῶν, κυλάει, κελαιδιστή,
γοργή,
μηδὲ χωρίζει πουθενὰ ἢ στεριά,

νὰ ἰδοῦμε ξαφνικὰ
μιὰ πεταλούδα ὀλάσπρη μοναχὴ,
νὰ ταξιδεύει βιαστικά,
ἀπάνω ἀπ' τὸ γαλάζιον ὠκεανό,

ὅμια ἀρμενίζω μὲς στὸν ἄναρχο Ρυθμό!

Κι' ὅπως ἐκείνη
μεθυσμένη ἀπὸ τὸ μέλι τῶν ἀνθῶν,
τὴ λιόχαρην αὐγὴ,

δισταχτική,

πότε, φτερώνεται ἀνοιχτά, στὸ θάμπος τῶν ἀφρῶν,
πότε γυρίζει πίσω πάλι, ἀπάνω ἀπ' τ' ἀνθὴ τῆς ἀκρογιαλιάς,

ὅσο ποῦ ἡ ἀναρχὴ δροσιὰ τοῦ γαλανοῦ,
ποτίζοντάς τη,
γίνεται ὅλος τῶν φτερῶν τῆς ὁ σφυγμός,

ὡς ποῦ τὴ συνεπέρνει μόνος, ὀλβια,

στήν ἀγάπῃ τοῦ γλυκοῦ του νόμου,
ὁ ἀκατάλυτος Ρυθμός,

καὶ πιά μαζί του, τρικυμίζοντας τὸ πέταμά της
ἀκλουθεῖ,
ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἄβυσσό του, χάνεται στὸ φῶς,

ἔτσι ἡ ψυχὴ μου,
θεληματικὴ καὶ ἐλεύθερη, ἔχει σμίξει,
μὲ τὴν τάξη τῆς αἰωνίας χαρᾶς,

ἔτσι ὅλη,
πιο καθάρια ἀπ' τὴν Ἀργώ, γεμάτη
ἀπ' τ' ἄστρα τῶν Ἡρώων,

στήν παντοδύναμη πνοὴ τοῦ λόγου,
ἀπολυμένη μυστικά,
τραβάει γιὰ νὰ περάσει ἀκέραια,
ἐκεῖθε,
τὰ βουνὰ τοῦ ἀνοιγοκλωῶν !

ᾠ ξαφνικὰ ἀναδυομένη,
ὀλόαγνη,
λυτρωμένη στὸ Ρυθμό,
τοῦ μυστικοῦ πενταθλητῆ ψυχῇ !

ᾠ αἰωνιότητα,
μὲ τὸ σπαθὶ κομμένα τώρα
τὰ σκοινιά τοῦ καραβιοῦ,
δὲ μὲ κρατοῦνε πιά,
στήν εὐκολὴ βεβαιότητα δετό !

ᾠ Εὐάνεμη,
Ἀρμονία, Ζωή !

Στὴν πρύμνα ἐσὺ Γυναίκα, μένε,
ὀλόρρη, σιωπηλή !

Δικὴ σου αἰώνια, ἡ σύψυχη μὲ τᾶστρα,
ἀναπνοή !

Δικός σου ὁ ἄνεμος τῆς πρύμνας,
ὦ Ἰερή !

Μὰ ἐμένα ἡ φτέρνα ἀδάμαστη,

ἡ σάρκα ρόδο ὀλόχρυσο κλειστό,

τὸ χέρι ἀπιθωμένο ἀνάλαφρα στὸ διακί
γιὰ νὰ κυβερνᾷ,

ἐνῶ ὅλο τὸ καράβι τρέμει, φεύγοντας,
στὴ φούχτα μέσα,
ὡς ἄπλερο πουλί !

Ἐπικαλούμενος τὴ Μαντινικὴ Διοτίμα, τραγουδεῖ τὴ νίκη του μὲ τὴ
γαλήνῃ καὶ τὴν εὐτυχία τῆς αὐτάρκειάς του, μὲ τὴν ἀπλότητα ἐκείνῃ ποῦ
μόνος ὁ ποιητὴς μπορεῖ ν' ἀποδόσει.

Ἀναπολῶ τοὺς Πλατωνικοὺς λόγους : «...καὶ ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος
τετραμμένος τοῦ καλοῦ καὶ θεωρῶν πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγα-
λοπρεπεῖς καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ, ἕως ἂν ἐνταῦθα ρωσθεῖς
καὶ αὐξηθεῖς κατίδῃ τινα ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην, ἥ ἐστι καλοῦ τοιοῦδε...

πρὸς τέλος ἤδη ἰὼν τῶν ἐρωτικῶν ἐξαιρήνης κατόψεται τι θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν... αἶν ὃν καὶ οὔτε γιγνόμενον, οὔτε ἀπολλύμενον, οὔτε αὐξανόμενον, οὔτε φθίνον... ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδές, αἶν ὄν.»*

Γνωστὲς εἶνε οἱ ἀντιρρήσεις τῶν «θετικῶν» πνευμάτων. Ἐνα πρᾶγμα μόνο μπορῶ νὰ σημειώσω, ὅτι πονθὲνὰ δὲν ἔνοιωσα τὸν ἴλιγγο τοῦ ἀπείρου ὅσο μὲς στοὺς παραπάνω στίχους, ὅπου μὲ περιτυλίγει τὸ φωτεινότερο γαλάζιο.

Τὸ πρόβλημα τῆς πραγματικότητος δὲν εἶνε, ἀλλοίμονο, τόσον ἀπλό. Τὸ πνεῦμα μας δοκιμάζει προαισθήματα ἑνὸς κόσμου ποῦ διατρέχει καὶ ζωογονεῖ μυστικὰ τὸ δικό μας. Ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, ἀκούγεται ἡ *ιδανικὴ* φωνὴ τῆς Γυναίκας :

«Μόνος σου προχώρησε, ὡς μὲ τὴν καρδιά
τῆς σιωπηλῆς σου ἐπιθυμίας.
Πῶς ἡ φτεροῦγα ἤρεε τὴ ρίζα της
στὸν ὄμο τῶν Νικῶν,
ἐγὼ ἄς ριζώσω μὲ τὴν πνοή μου,
ἐδῶ στὸ σπίτι, τὴ φωτιά!

Τῆς πρύμνας ὁ ἄνεμος
ἄς μὴ μοῦ λύσει τὰ μαλλιά,
ποῦ τὰ ὕψωσα καὶ τᾶδεσα,
γιὰ νὰ κρατῶ τὸ βάρος τοῦ δικοῦ σου
λόγου, σιωπηλά!

Μεῖνε στραμμένος στὴν ψυχὴ σου,
πρὸς τὸν ἥλιο τῆς αἰώνιας σου χαρᾶς!

Ἐνῶ ἐγὼ φέρνω τὴν καθάρια σου ἐντολή,
ὕψωμένη,
μὲς στὸ σπήλαιο τῶν ἀνθρώπων!»

Στὴ «Συνείδηση τῆς Γυναίκας» ὑπάρχει σχέδιο, ἐνότης; Νὰ τί θὰ ἔνοιαζε πολλούς: τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὸ τραγοῦδι αὐτό, ποιὰ ἰδεολογία; Καὶ πρῶτα ἡ ἐνότης.

Στὰ καθαρῶς δημιουργικὰ ἔργα, ποῦ εἶνε τὸ καθρέφτισμα τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητῆ μέσα στὴν καθολικὴ πραγματικότητα, ἡ ἐνότης εἶνε ἀλλοιωτικὴ παρ' ὅτι ὀρίζεται κοινά. Τὴν τέτοια ἐνότης τα δὲν τὴν καταστρώνει πρωτίτερα ὁ λογικεντικὸς νοῦς, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἀκολουθεῖ σὰ φυσικὴ ἁρμονία, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τελείωμα τοῦ ἔργου. Καμμιά φορὰ εἶνε ἀπιαστὴ, ἀνυπολογίσιμη. Χρειάζεται ἡ ἀπαρασάλευτη ἔταστικότης τοῦ βλέμματος γιὰ νὰ κρυπῇσε τοὺς ἀρίθμητους πέπλους κάτω ἀπὸ τοὺς δροίους βασιλεῦς. Μπορεῖ τὸ κατόρθωμ' αὐτὸ νὰ μὴν τὸ ἀξίζουν παρὰ πολὺ λίγοι, σὲ στιγμὴ σφιχτῆς συγκεντρώσεως, ἀβίαστης προσμονῆς, ὅταν πλαταίνει ὁ νοῦς στὸ ἀγκάλιασμα τοῦ μεγάλου νοήματος. Τέτοια ἐνότης δὲν προετοιμάζει καμμιά εἰδικὴ ἰδεολογία. Χτυπᾷ τὸ νοῦ, τὸν κροδαίνει καὶ τὸν κάνει νὰ περιλάβει τὸν κόσμον ὅλο. Πλημμυρεῖ τὴν καρδιά ἀπὸ ἀγαλλίασι καὶ μᾶς δίνει νὰ νοιώσουμε τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς.

«Ἄς ἀπλωθεῖ κρυφὴ ἁρμονία
Ὅλο σαλεύοντας τὸ νοῦ!»

* Πλάτωνος : Συμπόσιον.

Σε ποιές κύριες ιδέες προσανατολισμοῦ στὴ διανόησι καὶ τὴν αἰσθητικότητα, μποροῦν νάναρθοῦν οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Σικελιανοῦ; Νὰ τί θά ἦταν δύσκολο νὰ προσδιορίσει κανεὶς. Ποιὸς εἶνε ὁ κόσμος τοῦ ποιητῆ στὴ *φιλοσοφικὴν* ἐκδοχὴ του; Θά ἦταν τολμηρὸ νὰ τὸν περιγράψει καὶ νὰ τὸν ὀρίσει κανεὶς. Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς βρίσκεται σήμερα σὲ ἀνέλιξι. Πάει μπροστά, τὸ βλέμμα στηλὸ στὴν ἀποστολὴ του, χωρὶς νὰ γυρίζει πίσω τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴν Εὐρυδίκη του, καθὼς λέγει. Ὁ φιλοσοφικὸς ὀρισμὸς τῆς Σικελιανικῆς ποιήσεως θά εἶνε μελλοντικὸ θέμα, οἱ ἀπλῆς δὲ αὐτὲς σημειώσεις ποῦ ἀποκρυσταλλοῦν ἀνεπαρκῶς καὶ ἀνάξια τὸν ἐνθουσιασμό μου καὶ τὴ διαρκὴ πρὸς τὸ ἔργο αὐτὸ ἀγάπη μου, δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ, τοῦλάχιστο σήμερα καὶ ὅπως ἐκφράζονται, παρὰ νὰ διαπιστώσουν τὸ αἶσθημά μου καὶ νὰ χρησιμεύσουν γιὰ συνομιλία μὲ τοὺς φίλους τῆς δημιουργίας τοῦ Σικελιανοῦ.

CHEXBRES.

Μ. ΠΕΡΙΔΗΣ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ.

Ι. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ.

Ἡ ἐμπρεσσιονιστικὴ προσπάθεια δὲν πολέμησε μόνον τὸν ἀκαδημαῖσμον· ἀρνήθηκε καὶ τὸν μυθολογικὸ καὶ χριστιανικὸ συμβολισμό.

Ὁ ἀκαδημαῖσμός εἶνε σφικτὰ δεμένος μὲ τὸ μυθολογικὸ συμβολισμό. Καὶ ἀναγκαστικά ἡ ζωγραφικὴ τοῦ σπουδαστηρίου δὲν μποροῦσε νὰ δώσῃ παρὰ ξεπλωμένα ἔργα διήθεν κλασσικῆς ἀντίληψης. Ἡ ὀλοκληροτικὴ παραμέληση τῆς φύσης καὶ ἡ καθημερινὴ σπουδὴ τοῦ γυμνοῦ μέσα σὲ κάμαρες σκοτεινὲς καὶ γκριζες, φωτισμένες ἀπὸ ψηλά μὲ τὸ μονότονο καὶ ὠχρὸ φῶς τοῦ βορρᾶ, ἀνάγκασε τοὺς τεχνίτες νὰ πορισθοῦν θέματα γιὰ τὴ ψεύτικὴ τέχνη τους ἀπὸ τὴ μυθολογία καὶ τὸν χριστιανισμό. Ἐσκέφθησαν μὲ ἀρκετὴ ἀφέλεια, πῶς ἡ κανονικὴ μελέτῃ τοῦ σώματος ἀρκεῖ, τὸ δὲ περιβάλλον δὲν ἔχει παρὰ σχετικὴ σημασία. Μᾶς ἔδωσαν σκληρὰ καὶ πεθαμένα σώματα μέσα σὲ φύση μίζερη καὶ χωματένια.

Ἄραγε ὁ ἐμπρεσσιονισμὸς ἀρνήθηκε τὸ μυθολογικὸ καὶ χριστιανικὸ συμβολισμό, βαριεστημένος ἀπὸ τὰ μονότονα πιά καὶ ξεχνισμένα καλούπια τοῦ ἀκαδημαῖσμου, ἢ ἀνεγνώρισε πῶς ἡ μυθολογία καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ καιρὸ ἔπαισαν νὰ μᾶς ἱκανοποιοῦν;

Οἱ ἐμπρεσσιονισταὶ ἐγύρισαν στὴ μελέτῃ τῆς φύσης ἀπὸ ἀντίδραση καὶ ἀνάγκη. Ἐζήτησαν τὴν ἀληθινὴ ζωὴ καὶ μᾶς ἔδωσαν πιστικὰ δείγματα τῆς τέχνης των. Μᾶς ἔδωσαν γερὰ ἔργα, ἴσως μόνον ἐξωτερικά, μᾶς ἔδωσαν ὅμως καὶ καινούργιες μεθόδους, καινούργια κατασκευή. Πάνω σ' αὐτὴν τὴν κατασκευὴ ἡ νέα σχολὴ τῶν ἐντιμιστῶν θά παρουσιάσῃ βαθυτέρα ἔργα, τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν, τὴν ἐκφραση τῆς ψυχῆς.

Ἀπέφυγαν κάθε συμβολισμό καὶ τὸ κατόρθωσαν γιὰτὶ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ φύση, μὲ τὴ σύγχρονήν ζωὴ καὶ τὴ ψυχολογικὴ ἀνάλυση. Ἀπέφυγαν τὰ γενικά συναισθήματα καὶ τῆς γενικῆς ιδέας. Ἴσως ἀπὸ φόβο, ἴσως γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὰ τετριμμένα τῶν ἀκαδημαῖστων. Καὶ πράγματι κάθε φορὰ ποῦ ἀναγκάστηκαν νὰ καταπιαστοῦν μὲ τοιχογραφίες γιὰ τὴ διακόσμηση τῶν κυβερνητικῶν ἰδρυμάτων, δὲν μᾶς ἔδωσαν παρὰ φτώχεις. Θά θυμῶμαι τὴν